

V prvním případě přichází v úvahu klasický postup používaný při výkladu právní normy: je shledáváno, zda jsou naplněny podmínky, aby mohl být její obsah realizován a tím učiněn zásah do práv a povinností toho, o němž je rozhodováno. Při tomto postupu je používána deduktivní metoda.

Naproti tomu účelová rozhodnutí přicházejí v úvahu tam, kde lze exaktně stanovit cíl a varianty, které přicházejí v úvahu k jeho dosažení. V zásadě lze konstatovat, že rozhodování zde má blízko postupům v oblasti hospodářské. Tento postup je na místě např. tam, kde je připravován obecně závazný právní předpis.

Podle některých autorů je ovšem třeba považovat legislativní proces ve veřejné správě (tj. přípravu právních norem) za zvláštní druh rozhodovacího procesu, který nemá povahu ani rozhodování účelového, ale ani aplikace práva.

Zásadně ovšem platí, že oba druhy rozhodování přicházejí v úvahu při přijímání určitých druhů rozhodnutí ve veřejné správě a nelze je vzájemně zaměňovat.

Někdy bývají mezi rozhodnutí ve veřejné správě řazeny i výsledky činnosti pouze doporučující povahy (např. určité závěry kontrolních činností), jejichž nerespektování sice není porušením práva, ale pro ty, jímž jsou adresovány mají význam v tom, že se s nimi musí seznámit a v další činnosti by se podle nich měl řídit.

Rozhodování v oblasti veřejné správy má povahu tzv. realizačních rozhodnutí. Tato charakteristika plyne ze skutečnosti, že jednotlivá rozhodnutí realizují ta, která byla učiněna jinými orgány (např. moci zákonodárné) nebo obecně politické povahy.

Při rozhodování v sociálních systémech, tedy i v oblasti veřejné správy, nelze vyloučit možnost vzniku konfliktů. Ty mohou probíhat na úrovni vertikální i horizontální a to jak uvnitř téhož orgánu veřejné správy, tak i mezi jednotlivými orgány a samozřejmě také ve vztazích mezi orgánem veřejné správy a subjektem, vůči němuž rozhodnutí směřuje. Specifickým případem je konflikt mezi veřejnou správou jako celkem a veřejností.

Způsoby a formy řešení vnitřních konfliktů jsou ovlivněny samotným organizačním uspořádáním veřejné správy, kde se obvykle vyskytuje hierarchický typ organizace s vertikálními vazbami nadřízenosti a podřízenosti. Proto dojde-li ke konfliktu mezi vyšším a nižším stupněm, resp. nadřízenými a podřízenými pracovníky, platí jako zásada, že podřízený je povinen splnit i takové rozhodnutí (příkaz) nadřízeného s nímž nesouhlasí s tím, že odpovědnost za takové rozhodnutí nese ten, kdo je vydal či k němu dal pokyn.

Vznikne-li konflikt na úrovni horizontálních vztahů, je k jeho řešení příslušný nejbližší nadřízený stupeň či pracovník. Jeho úkolem je integrovat rozporná stanoviska, případně usilovat o dosažení kompromisu.

Pro řešení konfliktních situací mezi orgánem veřejné správy a subjektem stojícím mimo oblast veřejné správy, musí existovat právně regulované postupy a institucionalizované nástroje, které umožní rozpor řešit. V praxi se vyskytují zejména v podobě právní úpravy přezkoumávání prvoinstančních rozhodnutí vyšším orgánem správy a institutu správního soudnictví.

XII. Kontrola ve veřejné správě

1) Pojmové otázky

a) Vymezení pojmu

Kontrola v sobě obsahuje pozorování, poznávání a zejména porovnání stavu skutečného se stavem zamýšleným. Tato konfrontace vede k případnému zjištění odchylek skutečného stavu od záměru a na základě toho k hodnocení souladnosti, resp. nesouladnosti obou uvedených stavů. Kontrolní proces lze rozdělit z hlediska funkčního a rozeznávat zjišťovací a hodnotící funkci kontroly. Zjišťování a hodnocení je možno uspořádat také podle časové posloupnosti a chápat je jako fáze kontroly. Není jednoty v tom, zda do pojmu kontroly patří také vyvození důsledků ze zjištěného stavu a difference mezi tímto stavem a záměrem. V každém případě může být vyvození těchto důsledků také součástí dalších fází řídicího procesu z hlediska právního. V praxi je oddělení fáze zjišťování a hodnocení od fáze vyvozování důsledků poměrně časté.

Kontrolní proces má charakter procesu realizovaného v systému společenského řízení. Ve vztahu k řídicímu procesu může mít kontrola dvojitou podobu. V prvním případě může být organickou součástí obecného řídicího procesu, který je primárně zaměřen na vlastní vedení určitých záležitostí. Ve druhém případě je kontrola oddělena od ostatních fází řídicího procesu a vykonávána ve zvláštním procesním postupu, případně zvláštními subjekty. Kromě těchto základních případů mohou existovat i další formy už pouze částečného oddělení kontroly od ostatních fází řízení.

b) Kontrola a veřejná správa

Pokud jde o kontrolu v oblasti veřejné správy, může být chápána buď jako veškerá kontrola zasahující systém veřejné správy nebo jako kontrola veřejné správy ze strany jiných subjektů. U pojmu kontrola veřejné správy proto vždy musí být zkoumáno, který z uvedených významů má příslušný výklad na mysli. Pojem kontrola ve veřejné správě, tak, jak je užíván v této publikaci, označuje jak kontrolu prováděnou jinými subjekty, tak kontrolu realizovanou bez překročení hranic systému veřejné správy.

Překročení hranic systému veřejné správy může být dáno nejen kontrolujícím subjektem, ale také kontrolovaným objektem. Dochází k tomu v případě, kdy orgán veřejné správy kontroluje činnost objektu stojícího mimo systém veřejné správy. Příkladem pro takovou kontrolu může být kontrola dodržování podmínek pro povolení určité činnosti správním orgánem v průběhu této činnosti, jako je tomu ve sféře živnostenského práva.

Kontrola je předpokladem realizace odpovědnosti ve veřejné správě. Bez kontrolní činnosti by totiž nebylo možné ve sféře veřejné správy zjistit skutečnosti zakládající konkrétní důvody pro realizaci odpovědnosti. Platí to nejen pro právní odpovědnost, ale

i pro jiné druhy odpovědnosti zasahující veřejnou správu, zvláště pro odpovědnost politickou, resp. kombinované formy právní a politické odpovědnosti.

Vzhledem k povaze veřejné správy jako součásti veřejné moci plní kontrola také důležitou funkci ve vztahu k limitování veřejné moci. Kontrola veřejné správy je tak součástí kontroly funkčního uplatňování mocenských prvků ve společenském řízení a respektování práva při jejich využívání. Kontrola veřejné moci obsahuje ovšem v sobě také aspekty bezprostředně politické povahy; rovněž tyto aspekty se mohou týkat kontroly veřejné správy, např. při kontrole prováděné zákonodárným sborem v parlamentním systému. V tomto smyslu pochopitelně kontrola činí výkon veřejné moci komplikovanějším, současně však představuje také ochranu veřejné moci před degradací, kterou přináší po určité době každý nekontrolovaný výkon této moci.

V rámci kontroly mohou být zkoumány jak postupy vedoucí k určitému cíli, tak dosahování cíle samotného. Obě tato zkoumání mohou být do jisté míry oddělena, popř. některé kontrolní mechanismy mohou být zaměřeny převážně nebo výlučně na kontrolu postupu, jiné převážně nebo výlučně na kontrolu dosahovaného cíle. Zejména právní formy kontroly jsou často zaměřeny především na kontrolu postupu. V tomto smyslu může být kontrolováno dodržování nejen právních pravidel, ale i pravidel odborného postupu při řešení záležitostí, tzv. postup lege artis.

Subjektem kontroly je státní orgán nebo jiný orgán veřejné moci, kterému přísluší provádět zjišťování a hodnocení skutečného stavu se zamýšleným stavem. Tento orgán může být a nemusí být součástí systému veřejné správy, musí však mít ve vztahu ke kontrole veřejné správy pravomoc a působnost, případně může být pomocným orgánem jiného orgánu, který sám disponuje uvedenou pravomocí a působností.

Objektem kontroly je orgán nebo pracovník veřejné správy, jehož činnost je zjišťována a hodnocena.

c) Kontrola, dozor, dohled, inspekce

Často diskutovanou otázkou je vztah pojmů kontrola, dozor dohled a inspekce, zejména pokud jde o jejich používání v praxi. Jejich odlišení je vesměs možné pouze z hlediska obvyklého používání příslušných pojmů, event. určitého teoretického pojetí, nelze však vyloučit vzájemné přesahy při používání např. pojmu kontrola a dozor, zejména také vzhledem k obtížnosti jejich ostrého odlišení i z hlediska teoretického.

Dozor můžeme chápat buď jako součást kontroly v širším slova smyslu, nebo jej lze z kontroly vyčlenit a používat označení kontrola pouze pro případy, které nelze podřadit pod pojem dozoru. Tento výklad se dále drží pojetí dozoru jako součásti kontroly právě vzhledem k terminologickým rozdílům v teorii a neostrému odlišení v praxi, ale také s přihlédnutím k obecné definici kontrolního procesu, do které dozor nepochybně patří.

Dozor můžeme vymezit z hlediska subjektu provádějícího dozor, otázek, které jsou předmětem zkoumání dozoru a prostředků využívaných v rámci dozoru.

Z hlediska subjektu provádí dozor obvykle nezávislý orgán. Tuto nezávislost je ovšem nutno vztáhnout ke kontrolovanému objektu a k subjektu vůči kontrolovanému objektu nadřízenému. Orgán provádějící dozor může být ovšem součástí hierarchické struktury jiného druhu. Dozor je tedy vzdálenější obecnému řídicímu procesu než jiné formy kontroly již vzhledem k povaze subjektu dozoru.

Předmětem zkoumání dozoru bývá obvykle některý speciální aspekt kontrolované činnosti, event. její odborné aspekty vůbec. Pokud se dozor zaměřuje výlučně na tyto aspekty, lze použít pojmu odborný dozor. Časté je také omezení dozoru na právní stránku činnosti objektu dozoru, zejména na její soulad se zákonem.

Dozor se týká postupu používaného kontrolovaným objektem, je omezen z hlediska možnosti vyvození důsledků z kontrolní činnosti. Typické je v tomto směru právo orgánů dozoru zrušit určité rozhodnutí nebo pozastavit jeho výkon, oznámit zjištěné skutečnosti orgánu nadřízenému kontrolovanému subjektu, požadovat provedení opatření k nápravě zjištěných závad do určité lhůty apod.

Kromě pojmu dozor se používá také pojmu dohled, jehož význam je obecný ještě méně ustálený než u pojmu dozor. Dohled se klasicky vztahuje ke „správnosti“ výkonu určité činnosti a je prováděn v průběhu procesu výkonu určité činnosti, nikoli tedy následně. Z hlediska subjektu dohledu platí totéž, co platí o subjektu dozoru. Příkladem dozoru může být např. dozor státu vůči samosprávě nebo státní odborný dozor nad bezpečností práce, příkladem dohledu mohou být vnější formy kontroly ve vězeňství.

Pojmem používaným v souvislosti s kontrolou veřejné správy je také pojem inspekce. Používá se pro označení druhu kontrolní činnosti, který má v podstatě obdobnou povahu jako dozor, zejména odborný dozor, od kterého je terminologicky obtížně odlišitelný. Dále se takto označuje jednorázové provedení kontroly, zejména opět odborného dozoru. V obou uvedených případech však může být inspekce i součástí činnosti nadřízeného orgánu, nemusí tedy na rozdíl od dozoru představovat vnější formu kontroly. Inspekce může konečně být také k označení orgánu provádějícího dozor nebo speciálního kontrolního orgánu zřízeného v rámci hierarchických vztahů, avšak odděleného od běžné řídicí činnosti.

2) Členění kontroly

Kontrolu lze členit z různých hledisek, zejména z hlediska časového, z hlediska obecnosti, resp. i komplexnosti kontroly, z hlediska jejího zaměření a použitých prostředků a z hlediska vztahů subjektů a objektů kontroly k veřejné správě, popř. jejich postavení v samotném systému veřejné správy.

a) Členění z hlediska časového průběhu

Po časové stránce můžeme rozeznávat kontrolu předběžnou, průběžnou a následnou. Předběžná kontrola se vztahuje na způsob přípravy určitých správních činností. Při předběžné kontrole se hodnotí připravenost správního orgánu a jeho pracovníků k zavedení určitého opatření, k výkonu určité kompetence, případně se hodnotí správní akty v procesu jejich vzniku, tedy dříve než nabudou právní závaznosti. O speciální případ předběžné kontroly se jedná tam, kde je zavedena předběžná kontrola normativních aktů, ať už právních předpisů vydávaných orgány veřejné správy nebo interních normativních aktů.

Průběžná kontrola se provádí v době vlastního průběhu určité správní činnosti až do jejího ukončení vydáním rozhodnutí nebo jiným způsobem. Následná kontrola se vztahuje k již ukončené správní činnosti. Zejména právní formy kontroly mívají často povahu následné kontroly.

Z jiného hlediska můžeme kontrolu členit na jednorázovou, a stálou, namátkovou a soustavnou. Jednorázová kontrola může být buď samostatná nebo může být součástí systému stálé kontroly. Jednorázovou kontrolu lze opakovat, zejména v případě ověření změn od předcházející kontroly. Stálá kontrola je nejčastěji prvkem řídicího procesu v hierarchických vztazích.

Kontrola namátková slouží ke zjištění určitých skutečností a jejich hodnocení hlavně v případech, kdy je potřebné získat kontrolní informace o výkonu správní činnosti u většího počtu subjektů, aniž by bylo možné realizovat kontrolu u všech těchto subjektů, případně slouží jako doplňkový zdroj informací získávaných v rámci soustavné kontroly jinými prostředky (např. kontroly prováděné rozbořem hlášení a vykazování).

Soustavná či systematická kontrola je obvykle stálá a souvisí s řídicími vztahy obecně, zejména v rámci hierarchických vztahů nadřízenosti a podřízenosti. Systematická kontrola však může mít také povahu incidentní kontroly, zejména v instančním postupu.

Z hlediska delšího časového horizontu má význam také zaměření kontroly buď na zjišťování a hodnocení skutečností z hlediska existujícího stavu a souladu se záměry vztahujícími se na tento stav nebo na zjišťování a hodnocení přípravy kontrolovaných objektů na předpokládanou změnu stavu, zejména v souvislosti s procesy transformace a reformy veřejné správy.

b) Členění z hlediska obecnosti kontroly a komplexnosti kontroly

Z hlediska obecnosti lze rozeznávat kontrolu obecnou a kontrolu speciální. Obecná kontrola může být prováděna v rámci poměru nadřízenosti - podřízenosti, případně k ní může být kompetentní zvláštní orgán kontrolní povahy, který však kontroluje činnost kontrolovaného objektu z více hledisek. Obecnou kontrolou je proto také kontrola prováděná zvláštními kontrolními orgány obecné povahy, jako je např. Nejvyšší kontrolní úřad v České republice.

Speciální kontrola se zaměřuje na určitý aspekt činnosti kontrolovaného objektu a v tomto smyslu je blízká pojmu dozor. Dozor tak představuje současně určitý druh speciální kontroly.

Z hlediska komplexnosti se užívá členění na kontrolu komplexní a částečnou (tomuto členění je do jisté míry příbuzné členění z hlediska podrobnosti na kontrolu rámcovou a podrobnou). Komplexní kontrola se týká všech stránek činnosti kontrolovaného objektu a je opět nejčastěji součástí kontroly spojené s hierarchickými řídicími vztahy. Částečná kontrola se zaměřuje pouze na část činnosti kontrolovaného objektu. Nezáleží přitom na tom, zda tato část je vymezena speciálními odbornými aspekty, v tom případě jde o kontrolu současně částečnou a speciální, nebo, zda tato část je vymezena jiným způsobem (např. při jednorázové kontrole úřadu se zjišťování a hodnocení vztahuje jen na některé referáty).

Rámcová kontrola se zabývá pouze zásadními otázkami kontrolované činnosti, případně se týká již pouze určité sumarizace jednotlivých činností. Podrobná kontrola se zaměřuje případně i na detailní aspekty jednotlivých případů.

c) Členění kontroly z hlediska jejího zaměření

Z hlediska jejího zaměření můžeme kontrolu členit na kontrolu služební, odbornou, právní, hospodářskou a politickou.

Kontrola služební představuje nejkompexnější formu, protože se týká všech aspektů činnosti kontrolovaného objektu. Oprávnění k takové kontrole vyplývá z hierarchických vztahů v soustavě orgánů veřejné správy a z poměrů pracovněprávních, resp. daných státní službou u jednotlivých pracovníků.

Kontrola odborná se vztahuje k věcnému obsahu činnosti kontrolovaného objektu a zkoumá se při ní, zda postup orgánů a pracovníků veřejné správy odpovídá odborným

hlediskům, popřípadě zda lze dosáhnout, event. bylo-li dosaženo optimálního výsledku, pokud jde o věcnou stránku příslušné správní činnosti.

Další uváděné formy kontroly jsou vždy také součástí kontroly služební a alespoň v jistém rozsahu také kontroly odborné. Samostatná pozornost je jim věnována proto, že mohou vystupovat i odděleně bez vazby na služební nebo odbornou kontrolu a vykonávají je také orgány, které služební ani odbornou kontrolu nevykonávají, popřípadě realizují služební kontrolu ve vlastním slova smyslu až na nejvyšším stupni a do běžných poměrů kontrolovaných objektů zasahují spíše oddělenými formami právní, politické a hospodářské kontroly.

V rámci kontroly právní se zkoumá především dodržování právních předpisů, zejména zákonů. Předmětem právní kontroly je nejen výsledek kontrolované činnosti, ale také, a především, respektování procesních postupů.

Při kontrole hospodářské se zkoumá zejména účelnost vynakládaných prostředků a hospodárnost jejich použití. Právní kontrola a hospodářská kontrola spolu souvisí, pokud jde o dodržování práva ve sféře finančních a hospodářských poměrů kontrolovaných objektů.

Předmětem kontroly politické je souladnost výkonu veřejné správy se záměrem a představami subjektu politické kontroly. Politickou kontrolu provádějí zejména obecné výkonné orgány (na nejvyšší úrovni vláda) a zastupitelské orgány. Při kontrole veřejné správy ze strany parlamentu musí ovšem být i v parlamentním systému respektovány hranice pravomocí a působnosti parlamentu. Politická kontrola nemá narušovat objektivní výkon veřejné správy z hlediska věcného a musí se pohybovat v mezích platných zákonů z hlediska právního.

Další možné členění kontroly představuje rozdělení na kontrolu věcnou a personální. V prvním případě je základním smyslem kontroly zjišťovat a hodnotit obsah správní činnosti a postupy při ní uplatňované, ve druhém jde především o zjišťování a hodnocení kvality a způsobu výkonu správní činnosti ze strany jednotlivých pracovníků veřejné správy. Smíšenou formu představuje kontrola organizační, kdy je předmětem pozornosti kvalita a způsob výkonu správní činnosti celého správního orgánu nebo jeho organizačního útvaru. Do organizační kontroly se přirozeně promítají hlediska věcná i personální. V praxi se častěji než čistá věcná, resp. personální kontrola uplatňuje organizační kontrola nebo jiné formy spojující věcnou i personální kontrolu. To ovšem nevylučuje převládání prvků buď personálních nebo věcných v jednotlivých kontrolních aktivitách nebo i druzích kontroly.

Věcnou kontrolu lze dále členit na kontrolu obsahovou, formální a procesní. Při obsahové kontrole jde o kontrolu věcné správnosti výsledků činnosti správního orgánu. Hodnocení způsobů, jakými bylo výsledků dosaženo, a respektování předepsaných postupů je při této kontrole sekundární.

V rámci formální kontroly se zkoumá formální stránka výsledku správní činnosti, zejména její souladnost s právem. Při procesní kontrole jde o hodnocení postupu použitého ve správní činnosti buď z hlediska právního nebo z hlediska odborného (postup *arte artis*). Tyto dva druhy kontroly spolu úzce souvisí a zpravidla je prováděna stejným subjektem.

d) Členění kontroly z hlediska metod

Kontrola může využívat v rozdílném rozsahu právních prostředků, popřípadě jiných formalizovaných postupů. Členění z tohoto hlediska má největší význam z hlediska metod kontroly. V tomto smyslu lze rozeznávat kontrolu právní, kontrolu formální neprávní a kontrolu neformální.

Na rozdíl od kritéria zaměření kontroly jde u kontrolních prostředků v rámci právní kontroly nikoliv o to, co je kontrolováno, nýbrž o to, jakým způsobem se kontroluje. Právní kontrola ve smyslu prostředku kontroly znamená proto právní zakotvení dané kontroly, postupů při jejím provádění, oprávnění a povinností kontrolujících subjektů i kontrolovaných objektů, jakož i případných důsledků kontrolních zjištění. Právní regulace se v určitém případě může týkat také jen některého z uvedených prvků. Právní kontrola se nejčastěji provádí ve formě instanční kontroly nebo ve formě dozoru.

Při formalizované kontrole se nemusí uplatňovat jen právní hlediska, lze využít i neprávních organizačních forem. Takováto kontrola může využívat interních normativních i individuálních formalizovaných aktů.

U neformální kontroly představuje klíčovou složku zjišťování a hodnocení skutečností důležitých pro kontrolu v rámci běžného vedení záležitostí bez speciálního kontrolního účelu. Neformální kontrola je možná pouze v rámci hierarchických služebních, resp. pracovních vztahů. Samozřejmě i v těchto případech se neformální kontrola opírá o právní podklad, který představují práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávních nebo služebních vztahů. Charakter právního vztahu tu však dovoluje nepoužívat formalizovaných postupů u každého kontrolního aktu zvlášť.

Z hlediska forem kontroly lze rozeznávat kontrolu přímou a nepřímou. Při přímé kontrole provádí kontrolující subjekt kontrolu bezprostředně, bez využití jiných kontrolních subjektů, popřípadě s pomocnou funkcí jiných kontrolních subjektů, event. v ekvivalentní spolupráci s nimi. Při nepřímé kontrole vystupují nejméně dva subjekty kontroly, subjekt, který k ní dává podnět a ten, který ji přímo provádí. Iniciující subjekt také obvykle stanoví cíl kontroly, případně její způsob. Kontrola může být zprostředkována také odpovědnostními vztahy subjektu provádějícího kontrolu vůči subjektu iniciujícímu kontrolu.

e) Členění kontroly z hlediska systému veřejné správy

Ve vztahu k systému veřejné správy můžeme rozlišovat vnitřní a vnější kontrolu. Rozdělení na interní a vnější externí kontrolu lze provádět podle různých kritérií.

Kontrola může být interní nebo externí především z hlediska systému veřejné správy jako celku. Takovou kontrolu představuje především kontrola prováděná zákonodárnými orgány a soudy i ta, kterou vykonávají občané sami nebo jejich sdružení.

Internost nebo externost kontroly lze posuzovat též z hlediska jednotlivých subsystémů veřejné správy, tedy zejména státní správy a územní samosprávy. V tomto smyslu je např. pro samosprávné orgány externí také kontrola vykonávaná ve stanoveném rozsahu orgány státní správy.

Z hlediska jednotlivého orgánu veřejné správy je externí každá kontrola, kde kontrolující subjekt přísluší k jinému orgánu veřejné správy. Tato kontrola se již může odehrávat v rámci hierarchicky uspořádaných organizačních vztahů, vyplývá také primárně z organizačních vztahů mezi jednotlivými orgány veřejné správy, nikoliv ze služebních a pracovněprávních poměrů jednotlivých pracovníků veřejné správy.

Pro jednotlivého pracovníka nebo funkcionáře orgánu veřejné správy je interní každá kontrola, která se uskutečňuje v rámci jeho služebních vztahů nebo vztahů nadřízenosti a podřízenosti při pracovním nebo obdobném poměru. Jednotlivé formy externí kontroly se pak vůči příslušným pracovníkům projevují především prostřednictvím interní kontroly. To pochopitelně neplatí pro vedoucí orgánů státní správy a pro funkcionáře samosprávných orgánů, kde se externí kontrola uplatňuje častěji bezprostředně. Interní kontrola se realizuje různými formami a s využitím organizačních a pracovněprávních vazeb. Podle stupně využití organizačních vazeb můžeme rozeznávat následující druhy interní kontroly:

- kontrola s využitím pracovněprávních vztahů;
- kontrola s využitím vztahů daných případnou speciální úpravou státní služby, event. služby ve veřejné správě vůbec;
- kontrola s využitím vnitřních organizačních vazeb v orgánu veřejné správy v širším rozsahu než by odpovídalo bezprostředním vztahům nadřízenosti a podřízenosti;
- kontrola s využitím hierarchických vazeb mezi orgány státní správy;
- kontrola prováděná jinými orgány veřejné správy mimo rámec hierarchických vztahů nadřízenosti a podřízenosti, pokud nejsou speciálními kontrolními orgány (zejména dozor může náležet do uvedené formy);
- kontrola prováděná speciálními kontrolními orgány, pokud je lze zahrnout do systému veřejné správy (např. v České republice kontrola vykonávaná Nejvyšším kontrolním úřadem);
- kontrola prováděná jako státní dozor vůči samosprávě, event. naopak kontrola umožněná orgánům samosprávy vůči státní správě.

Jednotlivé druhy interní kontroly se samozřejmě mohou uplatnit v rozdílném stupni odle toho, zda se kontrola posuzuje jako interní z hlediska celého systému veřejné správy ebo z hlediska subsystémů veřejné správy a samosprávy, popřípadě jednotlivých orgánů veřejné správy a jejich pracovníků.

Rovněž externí kontrolu lze členit, nejlépe podle subjektů vykonávajících tuto kontrolu. V tomto smyslu se dají uvést následující formy externí kontroly:

- kontrola uskutečňovaná občany;
- kontrola prováděná sdělovacími prostředky;
- kontrola realizovaná institucemi občanské společnosti;
- parlamentní kontrola;
- kontrola prováděná specializovanými orgány mimo sféru veřejné správy (např. ombudsmanem);
- soudní kontrola v rámci obecného nebo správního soudnictví;
- soudní kontrola v rámci ústavního soudnictví.

Jednotlivé formy externí kontroly se mezi sebou výrazně liší, zejména z hlediska normalizace kontroly, rozsahu kontroly a důsledků kontroly.

f) Kontrola prováděná veřejnou správou vůči jiným subjektům

Kontrola prováděná veřejnou správou může buď souviset přímo s výkonem veřejné správy nebo může souviset s jinou činností kontrolovaných objektů. V tomto případě jde nejčastěji o kontrolu dodržování zákonů (zejména ve vztahu k obecné bezpečnosti, ochraně životního prostředí a zdraví obyvatelstva), hospodaření se státními prostředky oskytnutými subjektům mimo sféru státu i sféru veřejné správy, popřípadě ochranu veřejných zájmů v rámci zákona. Tato kontrola se týká zejména fyzických a právnických osob jako podnikatelských subjektů.